

MISIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE OBSERVARE A ALEGERILOR Republica Moldova – Alegeri Prezidențiale, 30 octombrie 2016

RAPORT PRIVIND CONCLUZIILE PRELIMINARE

CONCLUZII PRELIMINARE

Primul scrutin a primelor alegeri prezidențiale directe în ultimii 20 ani a avut loc pe fondul unor greutăți economice și a unui climat de lipsă de încredere în instituțiile de stat asigurând cetățenilor o oportunitate amplă de a-și exprima preferința pentru un nou șef de stat. În timp ce Campania electorală a fost competitivă, aceasta a fost afectată de un abuz răspândit de resurse administrative, lipsa transparenței financiare a campaniei și o reflectare dezechilibrată de către media. Administrația alegerilor și-a îndeplinit responsabilitățile într-o manieră profesională și transparentă cu referire la procesul de votare, calcularea voturilor și totalizarea evaluată în cea mai mare parte pozitiv.

Cadrul juridic asigură o bază adecvată pentru realizarea alegerilor democratice. Totuși, ca urmare a deciziei Curții Constituționale din data de 4 martie 2016 reintroducând alegeri prezidențiale directe, Codul electoral a fost amendat într-o manieră urgentată pentru a asigura o bază legală alegerilor. Totuși, în pofida îngrijorărilor de lungă durată enunțate de OSCE/BIDDO și Consiliul Europei, există anumite lacune și ambiguități. Acestea se referă, în particular la colectarea și verificarea semnăturilor, ce vin în susținerea candidaților, finanțarea și realizarea campaniei electorale, rezoluția efectivă a disputelor electorale, punerea în aplicare a prevederilor media și a prevederilor privind desfășurarea celui de-al doilea tur al scrutinului alegerilor prezidențiale.

Administrația alegerilor, condusă de către Comisia Electorală Centrală (CEC) a activat într-o manieră deschisă încadrându-se în termenii juridici stabiliți. Aspectele tehnice ale alegerilor la toate nivelele au fost administrate la nivel general într-o manieră profesională. CEC a realizat campanii educative pentru electorat, inclusiv pentru studenți, alegătorii din afara țării și persoane cu dizabilități. În pofida lipsei încrederii generale în instituțiile publice, autoritățile responsabile de alegeri s-au bucurat într-o mare măsură de încrederea societății, cu toate acestea au apărut unele îngrijorări cu privire la imparțialitatea din partea CEC pe parcursul abordării plângerilor.

Registrul de Stat centralizat al alegătorilor s-a bucurat cel mai mult de încrederea societății. Alegătorii pot fi înregistrați pe listele electorale suplimentare în ziua alegerilor, cu condiția că aceștia își vor demonstra identitatea. Totuși, unele îngrijorări au fost expuse cu privire la includerea continuă a persoanelor decedate și a unui număr mare de cetățeni care locuiesc în străinătate, acestea fiind incluse în listele electorale suplimentare în baza reședinței lor anterioare. Un sistem electronic de verificare a alegătorilor la nivel național disponibil la toate secțiile de votare a asigurat o protecție împotriva votării multiple.

CEC inițial a înregistrat 12 candidați, oferind electoratului un spectru extins de alternative politice. Doi candidați și-au retras candidatura anterior perioadei alegerilor și o persoană a fost radiată pentru încălcarea prevederilor de finanțare a campaniei. Procesul neconsecvent de verificare a semnăturilor, ce era în contradicție cu termenii legali, precum și sancțiunile disproporționale pentru încălcările din cadrul campaniei electorale a contestat dreptul de a candida la alegeri în condiții egale, contrar angajamentelor OSCE și standardelor Consiliului Europei.

Din 12 candidați inițial înregistrați, 5 au fost femei. Președinta și vicepreședinta CEC sunt femei. Femeile sunt reprezentate și în organele electorale de nivel inferior. Mai mult de trei pătrimi a membrilor comisiilor electorale monitorizate, inclusiv președinții comisiilor au fost femei. În timpul desfășurării campaniei electorale în media au fost observate unele stereotipuri de gen, precum și un limbaj sexist.

Campania a fost competitivă și libertățile fundamentale au fost în general respectate. Inconsecvența termenelor limite pentru înregistrarea candidaților și începutul campaniei a afectat negativ egalitatea oportunităților din cadrul campaniei pentru concurenți. Au existat numeroase cazuri de abuz a utilizării resurselor administrative de către membrii ce dețin funcții ocupate prin vot, inclusiv a existat presiune asupra angajaților de stat și a altor alegători în timpul perioadei colectării semnăturilor în susținerea candidaților și a agitației electorale. Aceasta a făcut neclară separarea între stat și partidele politice, fiind în contradicție cu angajamentele OSCE și standardele Consiliului Europei.

CEC este responsabilă pentru supravegherea finanțării campaniei electorale, dar nu dispune de resurse suficiente pentru aceasta. Amendamentele recente ce țin de aspectul juridic al finanțării campaniei au inclus unele recomandări anterioare oferite de către OSCE/ BIDDO și Consiliul Europei, ce asigură cerințe de raportare comprehensive și criterii pentru limitele de cheltuieli. Cu toate acestea, lipsa supravegherii financiare efective și a sancțiunilor proporționate pentru încălcări s-au dovedit a fi problematice și au condus la îngrijorări cu privire la transparența financiară a finanțării pentru colectarea semnăturilor și agitația electorală.

Instituțiile media sunt puternic afiliate partidelor politice principale și concentrarea controlului asupra instituțiilor media diminuează pluralismul politic la posturile TV. Rezultatele de monitorizare a mass-mediei de către MOA OSCE/BIDDO, precum și activitățile de monitorizare a autorității de reglementare, a scos la iveală un clar partizanat politic a principalilor radiodifuzori pe parcursul desfășurării campaniei electorale. Eșecul de a asigura reflectarea echitabilă, echilibrată și imparțială a campaniei electorale a compromis condițiile egale pentru concurenți.

Educarea electoratului și materialele pentru desfășurarea campaniei, precum și buletinele de vot au fost disponibile pe scară largă în limba de stat și limba rusă. Nici un interlocutor al Misiunii OSCE/ BIDDO de observare a alegerilor prezidențiale nu a exprimat îngrijorarea cu privire la participarea minorităților la nivel național. Aspectele ce țin de limbă sau identitate nu au constituit un element principal în campania electorală.

Plângerile și contestațiile au fost abordate, în general într-o manieră deschisă în termenii legali. Totuși, interpretarea neconsecventă a legii în cazurile de radiere a candidaților a diminuat încrederea generală în administrarea alegerilor și sistemul judiciar.

Legea prevede ca alegerile să fie observate de către organizațiile internaționale și cele ale cetățenilor, precum și de reprezentanții candidaților. Un număr mai mare de 3, 700 cetățeni și observatori internaționali au fost acreditați pentru aceste alegeri și au reușit să-și desfășoare activitățile neconfruntându-se cu obstacole.

Procedurile primului tur de scrutin din cadrul zilei de alegere au fost respectate într-o manieră bine ordonată și calmă. Procesul de votare a fost evaluat drept unul foarte pozitiv, fiind respectate procedurile de bază. Evaluarea calculării voturilor a fost mai puțin pozitivă, datorită iregularităților procedurale. Procesul de totalizare a fost evaluat ca fiind un proces prompt și transparent, dar facilitățile neadecvate pentru totalizarea rezultatelor în unele Consilii Electorale de Circumscripție (CEdC) au condus la tensiuni de scară mică. În aproape majoritatea secțiilor de votare și CEdC observate reprezentanții candidaților și observatorii au fost abili să respecte toate etapele de votare,

calculare și totalizare fără de a se confrunța cu restricții. Rezultatele preliminare în funcție de secția de votare au fost afișate pe pagina web a CEC, consolidând astfel procesul dat.

CONCLUZII PRELIMINARE

Context

Moldova este o republică parlamentară. Puterea executivă este exercitată de către Guvern și puterea legislativă este deținută de Parlament.

Alegerile prezidențiale au fost primele alegeri directe ale președintelui țării începând cu anul 1996. Pe data de 4 martie 2016 Curtea Constituțională a hotărât că revizuirea din a.2000 a Constituției, ce stipulează că președintele este ales indirect de către Parlament a fost neconstituțională.¹ În baza acestei decizii, pe data de 1 aprilie Parlamentul a stabilit că alegerile prezidențiale vor avea loc la 30 octombrie.

Alegerile prezidențiale au avut loc într-un context al neîncrederii generale a populației în instituțiile statului, care a rezultat din câteva scandaluri de corupție, stagnare economică și divizarea rămasă în cadrul societății privind direcția geopolitică a țării. Începând cu sfârșitul anului 2015 până la începutul anului 2016 au avut loc multe demonstrații mari contra corupției și Guvernului în toată țara. În ianuarie 2016 după repetate încercări de a forma guvernul, fracțiunile parlamentare ale Partidului Democrat (PDM) și Partidului Liberal (PL), susținute de membrii neafiliați ai Parlamentului (MP) au format un nou Guvern. Parlamentul include 101 membri, Partidul Socialiștilor (PSRM) cu 24 membri, PDM cu 20 membri, PL cu 13 membri, Partidul Liberal Democratic (PLDM) cu 12 membri, Partidul Comuniștilor (PCRM) cu 7 membri, și 25 MP neafiliați.

Cadrul juridic și Sistemul Electoral

Alegerile prezidențiale sunt reglementate, în primul rând de Constituția Republicii Moldova din 1994, Codul electoral din 1997 și Legea cu privire la partidele politice din 2007, toate amendate în 2016, precum și altă legislație relevantă.² În continuare acestea sunt completate de reglementări și decizii ale Comisiei Centrale Electorale (CEC). În iulie 2016 ca urmare a deciziei Curții Constituționale din 4 martie 2016 Codul Electoral a fost amendat într-o manieră rapidă în vederea asigurării unei baze legale pentru alegerile prezidențiale. Dezbaterile publice au avut loc doar după examinarea amendamentelor în prima lectură, ca urmare a solicitării din partea organizațiilor de profil ale societății civile.³ Totuși, nivelul dezbaterilor, se pare că a fost unul insuficient și nu a asigurat pe deplin consultări publice efective, contrar angajamentelor OSCE asumate de Republica Moldova.⁴

Cadrul juridic amendat asigură pe scară largă o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice.⁵ Amendamentele la Codul electoral au asigurat condițiile pentru organizarea și desfășurarea alegerilor prezidențiale și, parțial s-au referit la unele recomandări anterioare ale OSCE/

¹ Din 2000 până în 2016 președintele a fost ales cu o majoritate de 3/5 din voturi. Decizia Curții Constituționale a rezultat din contestația depusă de Partidul Liberal Democrat în 2015 cu privire la violările procedurale comise în perioada procesului parlamentar de modificare a Constituției în 2000

² Alte legi aplicabile includ Legea cu privire la întruniri din 2008, Codul penal din 2002, Codul cu privire la contravențiile administrative din 2008 și Codul audiovizualului din 2006.

³ La 9 iunie, 23 de organizații ale societății civile au emis o [declarație](#) care critică lipsa incluziunii în discuțiile cu privire la modificări și evidențiază anumite deficiențe din punctul lor de vedere

⁴ Alineatul 5.8 al Documentul reuniunii de la Copenhaga al OSCE recomandă adoptarea legislației după finalizarea procedurii publice.

⁵ A se vedea [Opinia comună a OSCE/BIDD și a Comisiei de la Venetia din 2016 pe marginea proiectului de lege cu privire la modificarea și completarea Codului electoral al Republicii Moldova](#)

BIDDO și ale Consiliului European, inclusiv la cele privind votarea în afara țării și măsurile de promovare a participării femeilor.⁶

Totuși, anumite recomandări anterioare ale OSCE/ BIDDO și ale Comisiei de la Veneția nu au fost incluse în amendamentele finale, inclusiv recomandarea privind colectarea și verificarea semnăturilor, finanțarea și desfășurarea campaniei electorale, sancțiunile privind încălcările electorale și restricțiile cu privire la campania electorală. Aceste probleme s-au dovedit a fi problematice din nou în cadrul acestor alegeri. Adicional, calendarul electoral stabilit în baza cadrului juridic actualizat nu raționalizează termenele limită corespunzătoare pentru înregistrarea candidaților, perioada campaniei, raportarea finanțării campaniei, și soluționarea litigiilor pentru al doilea potențial scrutin. CEC a emis o serie de regulamente, dar nu a reușit să abordeze integral incertitudinile juridice.⁷

Președintele este ales direct pentru un termen de patru ani în baza unor alegeri la nivel de țară. Pentru ca alegerile să fie considerate valabile este necesară participarea a cel puțin o treime de alegători înregistrați. Un candidat este considerat a fi ales dacă este susținut de cel puțin jumătate din voturile exprimate în cadrul scrutinului electoral. În cazul în care candidații nu obțin numărul solicitat de voturi, are loc al doilea tur de scrutin, candidatul care obține cel mai mare număr de voturi este considerat a fi ales.

Administrarea electorală

Alegerile au fost administrate de o structură de trei niveluri, care este compusă din Comisia Electorală Centrală (CEC), 35 Consilii Electorale de Circumscripție (CEdC) și 2.081 de Birouri Electorale ale Secțiilor de Votare (BESV).⁸ CEC a desemnat 30 secții de votare destinate alegătorilor care locuiesc în Transnistria și a stabilit deschiderea a 100 secții de votare în 31 țări pentru votarea în afara Republicii Moldova. Cîțiva interlocutori din cadrul MOA OSCE/BIDDO și-au expus îngrijorarea cu referire la faptul că numărul secțiilor de votare în străinătate a fost nerezonabil de mic și nu a corespuns numărului de alegători cu domiciliul în anumite țări.

CEC este un organ permanent, compus din nouă membri care au un mandat de cinci ani.⁹ Noua componentă a CEC-ului a fost desemnată în luna iunie 2016, incluzînd șase noi membri. Doi membri ai CEC sunt femei, inclusiv președintele și Vice -președintele Comisiei. CEdC și BESV sunt formate pe bază temporară pentru fiecare alegeri. CEdC sunt formate de CEC și includ 7, 9 sau 11 membri, în dependență de mărimea secției de votare, și sunt numite de instanțe de judecată, consilii locale și partide parlamentare. La rândul său, BESV sunt formate de CEdC și includ de la 5 la 11 membri, numiți de consilii locale și partide parlamentare.

În ciuda neîncrederii generale în instituțiile statului, interlocutorii MOA OSCE/BIDDO și-au exprimat încrederea în imparțialitatea CEC și în organe electorale de nivel inferior.

Aspectele tehnice ale alegerilor, la toate nivelurile, au fost gestionate în mod profesionist, deși unele decizii ale CEC nu erau clare, astfel complicînd în mod nejustificat anume aspecte ale procesului

⁶ Articolul 41.2.1 a introdus cota minimă de reprezentare de 40 procente pentru ambele sexe în lista candidaților la alegerile locale și parlamentare.

⁷ CEC a precizat anumite aspecte ce țin de colectarea și de verificarea semnăturilor de susținere, înregistrarea candidaților, finanțarea campaniei, reflectarea realizată de mass-media, acreditarea observatorilor, precum și identificarea alegătorilor.

⁸ Moldova este împărțită în 37 de circumscripții electorale, câte unul pe fiecare unitate administrativă. CEdC pentru Bender și Tiraspol, situate pe teritoriul controlat de autoritățile de facto din Transnistria, nu au fost stabilite.

⁹ Unul dintre membrii CEC este numit de președinte, iar restul sunt numiți de către Parlament, proporțional cu mărimea majorității parlamentare și a opoziției.

electoral, în special în ceea ce privește colectarea și verificarea semnăturilor pentru înregistrarea candidaților. Sesiunile CEC au fost transmise în direct și realizate într-o manieră colegială și deschisă, cu ordinea de zi publicată în prealabil, deciziile luate fiind publicate online cu promptitudine. CEC, prin Centrul de Formare, a implementat un program comprehensiv de instruire pentru funcționarii electorali la toate nivelurile. Observatorii MOA OSCE/BIDDO au evaluat pozitiv mai multe cursuri educative de acest tip la care au participat. Femeile au reprezentat aproximativ 48 procente din cadrul tuturor membrilor CEDC, inclusiv 29 la sută din președinții acestora. La secțiile de votare observate, 81 la sută din cadrul BESV erau femei, inclusiv 78 la sută din președinții acestora.

CEC și diferite ONG-uri au desfășurat campanii de educare a alegătorilor, inclusiv pentru unele grupuri specifice ale electoratului, precum studenții, alegătorii din afara țării și persoanele cu dizabilități. Potrivit CEC, majoritatea secțiilor de votare au fost amplasate la primul etaj și multe rampe de acces au fost instalate în întreaga țară, pentru a facilita accesul la secțiile de votare a persoanelor cu dizabilități. Totuși, asociațiile persoanelor cu dizabilități au notificat MOA OSCE/BIDDO că aceste măsuri au fost insuficiente.¹⁰

Înregistrarea persoanelor cu drept de vot

Toți cetățenii cu vârsta de peste 18 ani până în ziua alegerilor au dreptul de vot, cu excepția celor declarați incapabili în baza deciziei instanțelor de judecată.¹¹ Înregistrarea alegătorilor este una pasivă și este facilitată prin intermediul Registrului de Stat centralizat al Alegătorilor (RSA), introdus în 2014 și menținut de CEC.¹² RSA se bazează pe datele extrase din Registrul de stat al populației.¹³ Listele electorale au fost puse la dispoziția alegătorilor pentru a fi verificată corectitudinea întocmirii acestora cu 20 de zile înainte de scrutin. Potrivit CEC, numărul alegătorilor eligibili din 29 octombrie a fost de 3, 247,106. Din acest număr - 2,819,787 de alegători au fost incluși în listele electorale, cu excepția unui număr aproximativ de 160,000 cu domiciliul în străinătate și aproximativ 220, 000 care locuiesc în Transnistria. Unii interlocutori ai MOA OSCE/BIDDO și-au exprimat îngrijorarea cu privire la exactitatea (corectitudinea) listelor electorale, menționând că un anumit număr de persoane decedate rămân a fi incluse în liste.¹⁴ Mai mult decât atât, un număr mare de cetățeni care locuiesc peste hotare sunt încă incluși în listele alegătorilor, fiind incluși pe liste cu reședința anterioară sau adresa anterioară a domiciliului. Acest lucru este în concordanță cu legislația națională, dar nu reflectă cu exactitate numărul de alegători eligibili, fizic prezenți .

Listele electorale suplimentare sunt completate de BESV în ziua alegerilor pentru includerea alegătorilor omiși din listele electorale de bază, dar înregistrarea în raza secției de votare, a alegătorilor cu certificate pentru drept de vot , , a alegătorilor domiciliați pe teritoriul controlat de autoritățile *de facto* din Transnistria, precum și și celor aflați în centre de detenție și instituții

¹⁰ Articolul 29 al Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD) din 2006 cere statelor „să garanteze persoanelor cu dizabilități drepturile politice și posibilitatea de a beneficia de acestea în condiții de egalitate cu alții.”

¹¹ Aliniatul 24 al Documentul reuniunii de la Copenhaga al OSCE din 1990 prevede că „orice restricție a drepturilor și libertăților, într-o societate democratică, trebuie să se refere la unul din obiectivele legii aplicabile și să fie strict proporțională scopului acestei legi.” A se vedea și Articolul 29 al CDPD și hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului: *Alajos Kiss împotriva Ungariei*.

¹² Pentru a vota în străinătate, alegătorii se înregistrează activ și sunt incluși în listele electorale suplimentare în ziua alegerilor.

¹³ Întreprinderea de stat „Registru” menține Registrul de stat al populației în baza datelor de la Oficiile de stare civilă, Ministerul Afacerilor Interne, Oficiul Cadastral, Poliția de Frontieră și Ministerul Afacerilor Externe.

¹⁴ Nu există mecanisme eficiente de actualizare a listelor electorale în cazul decesului alegătorului în străinătate, cu excepția cazului când certificatul de deces este prezentat autorităților. În mod similar, numele persoanelor care au decedat în Moldova până la introducerea RSA rămân în listele electorale, cu excepția cazului când o persoană interesată prezintă certificatul de deces, în special, în scopul radierii acestora.

medicale, cu condiția ca aceștia să-și demonstreze identitatea.¹⁵ Peste 105,000 de alegători, sau 3.6% din numărul total, au fost incluși în listele electorale suplimentare în ziua alegerilor.

La alegerile prezidențiale din 30 Octombrie 2016 s-a utilizat pentru a treia oară Sistemului Informațional Automatizat de Stat “Alegeri” (SIAS), un sistem electronic online proiectat astfel, încât numele fiecărui potențial alegător poate fi verificat la orice secție de votare din Moldova sau din străinătate, până la eliberarea buletinului de vot, pentru a determina dacă el sau ea a votat deja. SIAS a fost disponibil la toate secțiile de votare și a asigurat o protecție împotriva votării multiple.

În luna octombrie, CEC a decis să permită alegătorilor domiciliați în străinătate să voteze cu pașapoarte expirate. Unii interlocutori MOA OSCE/ BIDDO au exprimat îngrijorarea cu referire la faptul că autoritățile nu au luat măsuri mai devreme pentru a informa populația cu privire la opțiunea de prelungire a validității documentelor, și dacă documentele expirate vor fi considerate valide din punct de vedere juridic pentru votare, în special odată ce CEC a emis decizii similare anterior alegerilor parlamentare din 2014 și alegerilor locale din 2015.

Înregistrarea candidaților

Poate fi ales Președinte al Republicii Moldova cetățeanul cu drept de vot care are 40 de ani împliniți, care a locuit sau locuiește permanent pe teritoriul Republicii Moldova nu mai puțin de 10 ani și posedă limba de stat.¹⁶ Cei care ispășesc o pedeapsă cu închisoarea, au un cazier judiciar/criminal sau au fost lipsiți de dreptul de a ocupa funcții de luare a deciziilor printr-o hotărâre judecătorească definitivă nu pot candida la funcția de președinte. Cerința de a avea o perioadă de reședință (ședere) de zece ani este una restrictivă și nu corespunde angajamentelor OSCE, dar și obligațiilor și standardelor internaționale pentru alegerile democratice.¹⁷ Cerința privind deținerea vârstei de 40 de ani este considerată de unii interlocutori ai MOA OSCE/BIDDO ca fiind o restricție motivată politic, care vizează excluderea anumitor potențiali candidați.¹⁸

Candidații au putut să participe la alegeri în mod independent sau ca un candidat numit al unui partid politic sau al unui bloc. Pentru a fi înregistrați de Comisia Electorală Centrală, toți candidații la funcția de Președinte al Republicii Moldova stabilesc un grup de inițiativă și depun liste de subscripție, care conțin semnăturile a cel puțin 15,000 și nu mai mult de 25,000 de alegători din cel puțin jumătate (18) din numărul unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi ale Republicii Moldova (35), cu cel puțin 600 de semnături din orice unitate administrativă. Unii interlocutori ai MOA OSCE/BIDDO au declarat aceste cerințe sunt o povară pentru candidații independenți.

¹⁵ Secțiunea 1.2iv a Codului de bune practici în materie electorală a Comisiei de la Veneția prevede că “trebuie să existe o procedură administrativă – supusă controlului judiciar – sau o procedură judiciară, care să permită înregistrarea unui alegător care nu a fost înregistrat anterior; înregistrarea nu trebuie să aibă loc la secția de votare în ziua alegerilor.”

¹⁶ Legislația nu a stipulat modul în care sunt evaluate cunoștințele limbii de stat. În absența unor astfel de reglementări CEC a solicitat candidaților să scrie biografiile sale în limba de stat, dar fără o evaluare ulterioară.

¹⁷ Aliniatul 15 din Comentariile generale ÎCONUR Nr 25 la articolul 25 a Convenției internaționale cu privire la Drepturile Civile și Politice stipulează că „orice restricții privind dreptul pentru a candida la alegeri, cum ar fi vârsta minimă, trebuie să fie criterii rezonabile. Persoanele care nu sunt eligibili pentru a candida la alegeri nu trebuie să fie excluși în baza cerințelor nerezonabile sau discriminatorii, cum ar fi educația, reședința sau originea, sau din motiv de afiliere politică”. A se vedea, de asemenea, aliniatul 24 al Documentului OSCE din 1990 de la Copenhaga.

¹⁸ Vârsta minimă a fost ridicată de la 35 la 40 de ani printr-o lege adoptată în anul 2000, care a modificat Constituția pentru a introduce alegerile prezidențiale indirecte. Aceasta a fost unica prevedere care nu a fost respinsă prin decizia Curții Constituționale din 4 martie. Opinia comună a Comisiei de la Veneția și OSCE/BIDDO notează că “cerința de vârstă de 40 de ani pentru a candida la președinție, deși nu fără precedent în alte țări, poate fi considerată înaltă.”

În ciuda recomandărilor anterioare ale OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția, contrar bunelor practici, alegătorii pot susține doar un singur candidat.¹⁹ Cu toate acestea, în conformitate cu regulamentul său, CEC a considerat prima semnătură a alegătorului depusă ca fiind valabilă chiar și atunci, când el sau ea a semnat în sprijinul mai multor candidați.²⁰ Acest lucru, precum și lipsa de timp suficientă pentru a verifica semnăturile depuse aproape de termenul limită, a condus la o verificare inconsecventă a semnăturilor.²¹ Cerința pentru primari de a certifica semnăturile de susținere s-a dovedit a fi problematică datorită afilierii politice percepute a unor candidați și abuzului potențial al resurselor administrative.²²

Din 24 de grupuri de inițiativă înregistrate de CEC, 10 au reprezentat partidele politice și 14 au reprezentat candidați independenți. Opt grupuri de inițiativă nu au prezentat semnăturile necesare și înregistrarea altor patru candidați a fost respinsă în baza verificării semnăturilor prezentate. Listele cu semnături a opt candidați au fost depuse în ultima zi de **înregistrare a candidaților** la funcția de președinte. În conformitate cu legislația în vigoare, CEC a verificat semnăturile de susținere până pe data de 6 octombrie, după care a fost dat startul oficial al campaniei prezidențiale, contrar bunelor practici electorale.²³ CEC inițial a înregistrat 12 candidați, inclusiv cinci femei.²⁴ Mai târziu doi candidați și-au retras candidatura.²⁵

Codul Electoral prevede că decizia de înregistrare a unui candidat poate fi anulată pentru utilizarea mijloacelor financiare din străinătate, folosirea de către concurentul electoral a fondurilor financiare și materiale nedeclarate sau depășirea cheltuielilor peste plafonul mijloacelor din fondul electoral. După cum a evaluat anterior OSCE/BIDDO, interzicerea implicării cetățenilor străini în campania electorală este o restricție disproporționată, ce restricționează libertatea de exprimare. Pe parcursul campaniei electorale a fost anulată decizia de înregistrare a unui candidat, pe motivul încălcării cerințelor de finanțare a campaniei, acest lucru fiind relatat pe larg ca un caz de cumpărare a voturilor.²⁶ Alte două cazuri considerate de către CEC au fost legate de presupusa implicare a cetățenilor străini în

¹⁹ Aliniatul 77 din 2010 din Ghidul OSCE/BIDDO și a Comisiei de la Veneția cu privire la Regulamentul partidelor politice stipulează ca „în scopul consolidării pluralismului și libertății de asociere, legislația nu trebuie să limiteze cetățenii de a depune semnătura în susținerea doar a unui singur partid”.

²⁰ Secțiunea 1.1.3 din 2002 Codului Comisiei de la Veneția de bune practici în materie electorală recomandă ca „verificarea semnăturilor să fie reglementată de reguli clare. Procesul de verificare trebuie, în principiu, să acopere toate semnăturile; cu toate acestea, odată ce s-a stabilit dincolo de orice îndoială că numărul necesar de semnături a fost colectat, semnăturile rămase nu trebuie să fie verificate”.

²¹ Potrivit CEC, nu s-au efectuat verificările cu referire la dublarea semnăturilor pentru toate persoanele nominalizate. De asemenea, nu s-au verificat semnăturile duplicate pentru dl Lupu odată ce el fost primul care a prezentat listele. CEC a acceptat listele cu semnături ale dlui Lupu sâmbăta, 3 septembrie, în contradicție cu propria sa decizie din 23 august, ce exclude sâmbăta și duminica din programul de acceptare a documentelor de subscripție. Unii interlocutori ai MOA OSCE/BIDDO au considerat că prin această acțiune CEC a favorizat candidatul menționat.

²² Decizia unui primar care nu a certificat semnăturile poate fi atacată în instanța de judecată. În unul din cazuri, Curtea de Apel Bălți a considerat că refuzul de a certifica semnăturile în favoarea domnului Mihăeș de primarul municipiului Bălți a fost nefondat. Un alt candidat potențial, dna Pavlicenco, a contestat decizia CEC de a nu înregistra candidatura acesteia, invocând obstrucționarea extinsă din partea autorităților locale în timpul colectării semnăturilor. Reprezentanții dlui Lupu și dlui Ghilețchi de asemenea au raportat la MOA OSCE/BIDDO că s-au confruntat cu obstacole administrative în timpul certificării semnăturilor lor. Interlocutorii MOA OSCE/BIDDO, inclusiv majoritatea candidaților, au enunțat acuzațiile expuse de alegători (inclusiv funcționarii publici) ca fiind obligați să semneze pentru dl Lupu.

²³ Secțiunea 1.1.3.v. a Codului de bune practici în materie electorală a Comisiei de la Veneția recomandă ca „validarea semnăturilor trebuie să fie finalizată până la începerea campaniei electorale.”

²⁴ Dumitru Ciubașenco, Igor Dodon, Valeriu Ghilețchi, Mihai Ghimpu, Ana Guțu, Maia Laguta, Iurie Leancă, Marian Lupu, Andrei Năstase, Inna Popenco, Silvia Radu și Maia Sandu.

²⁵ Dl Lupu și dl Năstase.

²⁶ Dnei Popenco i-a fost anulată înregistrarea pentru nedeclararea costului cardurilor de la „magazinele sociale” în mărime de 25,044 mii lei (1 euro valorează aproximativ 22 lei moldovenești). Cu toate că Codul Penal prevede răspundere penală pentru cumpărarea voturilor în timpul alegerilor locale, parlamentare și referendumuri, acesta nu incriminează cumpărarea voturilor în timpul alegerilor prezidențiale.

campanie. În unul din cazuri contestația a fost respinsă, fiind considerată nefondată, iar în celălalt caz CEC a emis un avertisment.²⁷ Legea nu prevede niciun fel de sancțiuni intermediare pentru aceste încălcări, ceea ce este în contradicție cu principiul proporționalității. Radierea unui concurent trebuie să fie doar o sancțiune de ultimă instanță, după încălcări grave sau repetate ale legii.²⁸ Ca rezultat al retragerilor și radierilor, 9 candidații au rămas în cursă.²⁹

Termene legale neconsecvente, aplicarea selectivă a normelor în timpul colectării și verificării semnăturilor, și sancțiunile disproporționate pentru încălcările în cadrul campaniei, au îngreunat dreptul de a candida la alegeri în mod egal, contrar paragrafului 7.6 din 1990 din Documentul OSCE de la Copenhaga.³⁰

Campania Electorală

Codul Electoral prevede oportunități echitabile și egale pentru concurenți pe parcursul campaniei. Ca urmare a amendamentelor legislative din a.2016, care vizează abordarea recomandării anterioare parvenită din partea OSCE/ BIDDO de a asigura oportunități egale în cadrul campaniei, perioada oficială a campaniei începe nu mai devreme de 30 de zile și se termină cu 24 de ore înainte de ziua alegerilor.³¹ În conformitate cu legea, înregistrarea candidaților este posibilă după anunțarea perioadei oficiale de începere a campaniei, în acest timp desfășurarea campaniei este permisă numai după înregistrarea individuală. Acest lucru a condus la faptul, ca patru candidați să dispună de mai puțin timp decât ceilalți opt pentru a-și desfășura activitățile de campanie, care a afectat în mod negativ egalitatea de posibilități în cadrul campaniei și a fost în contradicție cu alin 7.6 din Documentul de la Copenhaga al OSCE din 1990 și standardele Consiliului Europei.³²

Libertățile fundamentale de exprimare, de întrunire și de asociere au fost, în general, respectate pe durata desfășurării campaniei electorale. Campania a fost competitivă, cu mesaje axate în principal pe probleme sociale, economice și geopolitice. În spațiul mediatic au fost observate stereotipe aferente aspectului de gen și un limbaj sexist împotriva unuia dintre candidați. Cei mai mulți candidați și-au desfășurat campania prin activități de prospectare și contact direct, ședințe și întruniri la scară mică, afișe, panouri și pliante, mass-media, precum și în mod intens prin mass - media socială.³³ În timp ce televiziunea este principala sursă de informare politică, în conformitate cu rezultatele de monitorizare ale MOA din cadrul OSCE/ BIDDO numai șase candidați au utilizat spoturi publicitare contra plată.³⁴

²⁷ Plângerea împotriva dlui Năstase nu a fost admisă. Plângerea împotriva dnei Sandu a avut drept rezultat aplicarea unei avertizări.

²⁸ Alineatul 24 al Documentului reuniunii de la Copenhaga al OSCE din 1990 prevede că restricțiile drepturilor și libertăților trebuie „să se fie strict proporționale scopului acestei legi.” A se vedea și alineatele 224-228 a Ghidului OSCE/BIDDO și al Comisei de la Veneția privind Regulamentul cu privire la Partidele Politice din 2010.

²⁹ Consiliile electorale de circumscripție au fost instruite să aplice în dreptul numelui candidatului care s-a retras după tipărirea buletinelor mențiunea “Retras”.

³⁰ Alineatul 7.6 cere Statelor participante să asigure ca concurenții să poată “[...] să concureze unii cu ceilalți în baza tratamentului egal în fața legii și de către autorități.”

³¹ CEC a invitat toți candidații să semneze un Cod de conduită pentru alegeri și să respecte regulile campaniei electorale. Codul a fost semnat doar de doi candidați dl Leancă și dl Lupu.

³² A se vedea și Secțiunea I.2.3.a) a Codului de bune practici în materie electorală a Comisei de la Veneția care recomandă ca „egalitatea oportunităților trebuie să fie garantată atât partidelor, cât și candidaților.”

³³ MOA OSCE/BIDDO a monitorizat 21 de mitinguri și întruniri cu alegătorii.

³⁴ Conform monitorizării media efectuate de MOA OSCE/BIDDO, dl Lupu a utilizat 33 procente din totalul timpului de emisie contra plată în decursul perioadei de monitorizare, dl Ciubașenco și dl Dodon au utilizat 17 și 18 procente respectiv, dl Ghimpu, dl Leancă și dna Radu au utilizat 10 procente fiecare. Ceilalți cinci candidați, inclusiv dna Sandu, nu au utilizat timpul de emisie contra plată.

Codul Electoral prevede o interdicție generală a utilizării abuzive a resurselor administrative fără detalii suplimentare.³⁵ Legea cu privire funcția publică și statutul funcționarului public interzice funcționarilor să desfășoare agitația în timpul deținerii funcției de oficial.³⁶ MOA din cadrul OSCE/ BIDDO a observat în mod direct cazuri de abuz de resurse administrative, inclusiv presiunea asupra angajaților de stat și a altor alegători în timpul perioadei de colectare a semnăturilor și desfășurării campaniei electorale.³⁷ Mulți interlocutori ai MOA din cadrul OSCE / BIDDO, inclusiv candidații și societatea civilă, de asemenea, au raportat cu referire la astfel de cazuri de abuz.³⁸ Acest lucru a provocat neclarități privind separația dintre stat și partid și este în contradicție cu alin. 5.4 din Documentul OSCE de la Copenhaga din 1990, care prevede "o separație clară între Stat și partidele politice".

Cu șase zile înainte de ziua alegerilor, o instanță de fond din Chișinău a admis cererea procurorului pentru emiterea unui ordin de arest de 30 de zile, care urmează să fie emis împotriva liderului unui partid politic, care a numit un candidat suspectat că ar fi avut conexiuni cu pretinsele infracțiuni din a.2011.³⁹ Momentul anunțului, precum și reținerea altor persoane apropiate aleșilor locali ale aceluiași partid, la scurt timp înainte de alegeri ridică întrebări, cu privire la faptul dacă acest lucru ar fi fost motivat din punct de vedere politic.

Interlocutorii MOA din cadrul OSCE/ODIHR a făcut afirmații în timpul campaniei că ar putea exista fraude sau abuzuri pe scară largă, inclusiv cumpărare de voturi și "vot de tip carusel". Un singur partid politic a militat pentru boicotarea alegerilor pe motiv că nu s-a recunoscut legalitatea deciziei Curții Constituționale din 4 martie cu privire la mandatarea alegerilor. Un candidat și partidul său a solicitat boicotarea alegerilor după ce a fost radiat, susținând că radierea ei a fost dovada unui proces electoral manipulat.

Finanțarea campaniei

Amendamente substanțiale juridice de reglementare a finanțării partidului și campaniei electorale au fost introduse în a.2015, ce abordează unele recomandări anterioare ale OSCE / ODIHR, ale Comisiei de la Veneția și Grupului Statelor Consiliului Europei împotriva Corupției. Aceasta a inclus cerințe de raportare mai cuprinzătoare și a stipulat criteriile pentru limitele de finanțare. Modificările la Codul Electoral din a. 2016 a reglementat finanțarea activităților grupurilor de inițiativă în timpul colectării

³⁵ Legea nu prevede sancțiuni împotriva abuzurilor în timpul colectării semnăturilor.

³⁶ Interzicerea de a face agitație electorală se referă *inter alia* la miniștri. La data de 17 octombrie, postul de televiziune Publica TV a difuzat că Ministrul agriculturii DI Grama în timpul vizitei sale la Cahul i-a îndemnat pe lucrătorii fabricii să voteze pentru dl Lupu.

³⁷ MOA din cadrul OSCE/ BIDDO a observat în cazurile cu referire la raionul Edineț implicarea directă a primăriilor în distribuirea materialelor aferente campaniei electorale în susținerea dlui Lupu (în Bleșteni, Dondușeni, Terebna, Trinka), precum și activitățile desfășurate aferente campaniei electorale în favoarea dlui Lupu (în Zăbricani) și dlui Dodon (în Alexeevka), în timpul evenimentelor publice organizate de autoritățile locale. Nici unul dintre candidați nu au fost prezent acolo.

³⁸ OSCE/ BIDDO a primit rapoarte cu privire la mai multe cazuri, la Bălți și Glodeni, unde profesorii s-au spus să participe la reuniuni cu privire la aspecte legate de educație, care s-au dovedit a fi întâlnirea de campanie a domnului Lupu. În alte cazuri, OSCE / BIDDO a primit rapoarte privind presupusa presiune de către primarul local, pe angajații companiei Gagauz Gaz și a oficiului poștale din Comrat pentru a fi prezent la mitingurile PDM. MOA din cadrul OSCE/ BIDDO a primit rapoarte cu privire la cazuri de utilizare a automobilelor și a altor resurse administrative în timpul colectării semnăturilor și a activităților de campanie electorală de către primari afiliați PDM din satele din jurul orașului Bălți, Căușeni, Fălești, Glodeni, Rîșcani și Talmază. În Căinari reprezentantul PPEM a informat MOA din cadrul OSCE/ BIDDO că primarul local le-a ajutat să organizeze întâlnirea lor aferentă campaniei electorale.

³⁹ DI Usatîi, primarul orașului Bălți și lider al "Partidului nostru", care l-a desemnat pe dl Ciubașenco, și al cărui partid a fost radiat în calitate de concurent cu puțin timp înainte de alegerile parlamentare din anul 2014 pentru încălcări privind finanțarea campaniei.

semnăturilor. Totuși, anumite recomandări anterioare ale OSCE/ODIHR și a Comisiei de la Veneția au rămas neabordate, inclusiv consolidarea supravegherii finanțării campaniei.

Activitățile grupurilor de inițiativă și ale campaniilor sunt finanțate din fonduri proprii ale concurenților și donații.⁴⁰ Nu există subvenții publice directe pentru campanie *per se*, dar concurenții pot primi împrumuturi fără dobândă de la stat, care pot fi casate în cazul în care un candidat a primit un anumit număr de voturi.⁴¹ CEC a stabilit suma maximă de 30.000 lei pentru împrumutul primit de către candidați. Ministerul Finanțelor nu a reușit să adopte regulamentele necesare privind primirea și rambursarea creditelor.

În pofida recomandării anterioare a OSCE / ODIHR, donații de la surse de venit din străinătate rămân interzise.⁴² O persoană poate dona până la 1,010,000 lei, iar persoana juridică poate dona 2,020,000 lei. La data de 13 septembrie, doar 17 zile înainte de începerea campaniei, CEC a stabilit limitele de cheltuieli pentru grupuri de inițiativă și candidați, acestea constituind respectiv 576,250 și 65,797,538 lei.

Toate cheltuielile în timpul colectării de semnături și campaniei electorale trebuie să fie efectuate prin intermediul conturilor bancare deschise în mod separat pentru grupurile de inițiativă și candidați. Nouă grupuri de inițiativă au declarat, că nu au suportat nici un fel de cheltuieli, ridicând astfel preocupări legate de transparență financiară a activităților de colectare a semnăturilor. Totuși, legea nu prevede sancțiuni detaliate pentru încălcarea regulilor de finanțare de către grupurile de inițiativă. CEC este responsabilă de supravegherea finanțelor campaniei electorale. Ea primește și publică de două ori pe săptămână rapoarte financiare de la concurenții electorali prin intermediul paginii web, și este solicitată să verifice corectitudinea și conformitatea acestora cu legea. Potrivit CEC, ea (Comisia) operează cu resurse umane limitate pentru a monitoriza în mod eficient finanțarea campaniilor și, în general, efectuează anchete numai ca răspuns la plângeri.

Rapoartele financiare au fost depuse la CEC de către toți concurenții la data de 14 și 28 octombrie. Astfel, după cum este prevăzut de lege, CEC a publicat informații privind venitul total și cheltuielile candidaților pe site-ul său, asigurând transparență.⁴³ CEC a adresat un avertisment la adresa a doi candidați, pentru comiterea erorilor în rapoartele prezentate. Unul dintre candidați a fost radiat pentru utilizarea fondurilor nedeclarate (Vezi Înregistrarea candidaților).

Media

Constituția garantează libertatea de exprimare. Legislația în mass-media asigură o bază solidă pentru activitatea jurnaliștilor, dacă aceasta este realizată cu bună-credință. Legile referitoare la defăimare, accesul la informație și pluralismul posturilor TV și Radio respectă în mare măsură, standardele

⁴⁰ Fonduri din surse din afara țării, cele de stat, publice, precum și surse anonime, precum și cele oferite de la organizații non-profit și de caritate sunt interzise.

⁴¹ În conformitate cu articolul 37.3 al Codului electoral creditele primite de la stat se sting complet sau parțial de către stat în funcție de numărul total de voturi, cu condiția că concurentul a primit peste trei la suta din voturile exprimate.

⁴² La 16 septembrie, candidatul doamna Sandu a contestat constituționalitatea acestei interdicții la Judecătoria sectorului Buiucani din Chișinău. Instanța a trimis cauza Curții Constituționale care, la 26 septembrie, a declarat plângerea inadmisibilă din motive procedurale.

⁴³ Conform rapoartelor, d-ul Lupu a cheltuit 24 milioane de lei în scopuri electorale, d-ul Dodon 6,4 milioane de lei, și d-na Sandu 543,000 de lei. Alți candidați au cheltuit cumulativ 25 milioane de lei.

⁴³ Jurnaliștii care se ocupă de investigație au raportat la MOA din cadrul OSCE / BIDDO că funcționarii publici uneori au solicitat să fie oprită raportarea cu privire la persoana lor și au înaintat acțiunea civilă împotriva defăimării. În timp ce unii au perceput acest lucru ca hărțuire, avocații mass-media au declarat că în ultimii trei ani nu au fost aduse daune semnificative reclamanților.

internaționale și cele mai bune practici. Interlocutorii media ai MOA din cadrul OSCE / BIDDO au raportat beneficii obținute de la decriminalizarea defăimării și dreptul de acces la informație.⁴⁴

Peisajul mass-media este caracterizat printr-un număr mare de instituții mediatice care operează pe piața limitată a publicității, în care majoritatea depind de subvențiile și veniturile provenite din publicitatea politică și cea din sectorul de afaceri. Principalele posturi de televiziune sunt deținute de grupuri politice și de afaceri și sunt puternic asociate partidelor politice. Concentrarea controlului diminuează și mai mult pluralismul politic în televiziune, care rămâne principala sursă de informare.⁴⁵ Jurnaliștii sunt expuși la presiuni din partea proprietarilor de media și reflectarea realizată de televiziunea comercială este părtinitoare din punct de vedere politic. Puținele instituții media considerate a fi independente se luptă pentru a supraviețui, ceea ce lasă jurnaliștilor alternative limitate de a practica jurnalism de investigație de calitate. Nu există nici o ingerință în libertatea Internetului, iar sursele de știri online contribuie la mai mult pluralism în mass-media și jurnalism de investigație .

Codul audiovizualului obligă radiodifuzorii publici și comerciali să aibă o reflectare echilibrată a politicului, imparțială și obiectivă între și în timpul campaniilor electorale în scopul asigurării pluralismului politic. Organismul de reglementare a posturilor de televiziune și radio este Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) care activează *ex officio (din oficiu)*, în baza propriei sale monitorizări a mass-mediei și în baza reclamațiilor primite. Cu toate acestea, CCA efectuează monitorizarea cantitativă și calitativă a reflectării campaniei numai în cadrul buletinelor de știri din orele de maximă audiență și nu monitorizează regulat reflectarea politicului între campaniile electorale. CCA a informat MOA OSCE / BIDDO că lipsa de mijloace a fost motivul monitorizării limitate.

La 6 septembrie, CEC, în consultare cu CCA, a aprobat "Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale la alegerile prezidențiale din 30 octombrie 2016 în mijloacele de informare în masă din Republica Moldova " pentru difuzare. Regulamentul dat a obligat radiodifuzorii publici și comerciali cu acoperire națională să organizeze dezbateri cu candidații electorali sau reprezentanții acestora, la propria lor discreție editorială.⁴⁶ În acord cu regulile stipulate, fiecare concurent primește în total cinci minute, timp de emisie gratuit la posturile TV comerciale și zece minute la posturile radio comerciale cu acoperire națională. Radiodifuzorul public *Teleradio Moldova* trebuie să acorde zilnic un minut de antenă gratuit concurenților. Doar radiodifuzorul public a respectat obligațiunea de a asigura timp de emisie fără plată. Regulamentul nu definește ce este o acoperire echitabilă, echilibrată și imparțială, lăsând aceasta la discreția CCA.

La 17 octombrie, 18 zile de la începutul campaniei electorale, CCA a publicat primul său raport de monitorizare și a emis avertismente publice pentru șase posturi de televiziune pentru încălcarea cerințelor de imparțialitate⁴⁷. La 28 octombrie, în ultima zi a campaniei electorale CCA a aplicat

⁴⁴ Jurnaliștii care se ocupă de investigație au raportat la MOA OSCE / BIDDO că funcționarii publici uneori au solicitat să fie oprită raportarea cu privire la persoana lor și au inițiat acțiune în instanța civilă împotriva defăimării. În timp ce unii au perceput acest lucru ca hărțuire, avocații mass-media au declarat că în ultimii trei ani nu au fost aduse daune semnificative reclamanților.

⁴⁵ Patru din cinci posturi de televiziune cu acoperire națională Canal 2, Canal 3, Prime TV și Publika TV sunt înregistrate cu denumirea General Media Group, deținută de Vladimir Plahotniuc. Acesta este Prim-vicepreședintele PDM, "Coordonator executiv" al coaliției de guvernare și unul dintre cele mai proeminente persoane de afaceri din Republica Moldova.

⁴⁶ Prime și Publika TV nu au organizat dezbateri electorale, în timp ce Jurnal TV, Pro TV și TV7 au organizat dezbateri electorale.

⁴⁷ Codul Audiovizualului obligă CCA să avertizeze posturile de TV și radio privind acordarea unei "perioade de reabilitare", înainte ca sancțiuni suplimentare să poată fi impuse. Cu toate acestea, legea nu stabilește un termen limită între avertizare și aplicarea sancțiunilor. Un avertisment intră în vigoare numai după ce radiodifuzorul a fost în mod oficial informat.

amenzi pentru 7 posturi TV în suma maxim posibilă, de 5 400 MDL, pentru încălcări repetate a cerințelor de imparțialitate. În loc de corectarea imediată a încălcărilor, radiodifuzorilor li se oferă posibilitatea de a-și exprima punctul de vedere, de a contesta, și solicita suspendarea deciziei CCA în instanța de judecată. Codul Electoral nu stipulează în mod explicit termenii reduși pentru adjudecarea cazurilor, lăsând 30 de zile pentru examinarea recursului. Chiar dacă Curtea Supremă de Justiție a stabilit la 26 septembrie un termen de cinci zile pentru contestarea deciziilor CCA. CCA și interlocutorii din societatea civilă nu știau de această prevedere. În timp ce raportul CCA a dezvăluit reflectarea părtinitoare a concurenților de către mai multe posturi comerciale monitorizate, până la sfârșitul campaniei electorale nu au fost impuse sancțiuni.

MOA OSCE / BIDDO a efectuat monitorizarea cantitativă și calitativă a orelor de maximă audiență a șapte posturi de televiziune, a trei instituții media online și a două ziare.⁴⁸ Rezultatele monitorizării au scos la iveală că primul canal al Serviciului Public de Radiodifuziune *Moldova 1* a oferit o reflectare în mare parte echilibrată în cadrul buletinelor de știri (Igor Dodon – 22%, Marian Lupu – 15%, Maia Sandu – 32%). Fiecare dintre ceilalți candidați au primit mai puțin timp de 8% din timpul acordat știrilor. Totuși, patru dintre cele șase posturi TV comerciale monitorizate au mediatizat în mod evident părtinitor concurenții. *Prime* și *Publika TV* l-au favorizat pe Marian Lupu, oferindu-i 49% și respectiv 53% din timpul buletinelor de știri, iar Igor Dodon a primit 19% și respectiv 14%. Din spațiul știrilor, Maiei Sandu i-au fost acordate 20% la *Prime* și 21% la *Publika TV*, informații difuzată având o tonalitate în mare măsură negativă. *Jurnal TV* a oferit Maiei Sandu 58% din timpul acordat știrilor, în timp ce Igor Dodon și Marian Lupu au primit doar 12% și respectiv 15%. La *NTV Moldova* Igor Dodon a beneficiat de 48% din spațiul alocat știrilor, iar Marian Lupu de 8%. Maia Sandu a primit 35%, dintre care 76% au avut o tonalitate negativă. *Pro TV* și *TV7*, cu o acoperire regională limitată, au oferit 20% și respectiv 7% pentru Igor Dodon; 11% și 14% lui Marian Lupu, iar Maia Sandu a primit 37% și 41%.

În timpul campaniei, alegătorii au avut acces la informații cu privire la alternativele politice prin utilizarea diferitelor surse, inclusiv diferite posturi de televiziune cu acoperire regională limitată și portaluri online de știri. Cu toate acestea, principalele posturi TV comerciale nu au respectat cerința de a fi imparțiali în reflectarea concurenților electorali. Mai mult ca atât, CCA nu a reușit să impună executarea obligației de reflectare corectă, echilibrată și imparțială a campaniei, lucru care a compromis condițiile egale pentru concurenți.

Reclamații și Contestații

Procesul de depunere a reclamațiilor și contestațiilor este reglementat de Codul Electoral și hotărârile CEC, precum și de Codul de procedură civilă și Legea contenciosului administrativ. Legea conține neclarități privind rezultatele provocatoare ale primei runde de alegeri, în cazul în care va exista un al doilea tur. Alegătorii și concurenții se pot plânga cu privire la anumite acțiuni, lipsa de acțiuni, și decizii ale autorităților administrative aferente alegerilor, altor concurenți și media.⁴⁹ În timp ce plângerile cu referire la ziua alegerilor și cele ce se referă la dreptul de a vota pot fi înaintate direct în instanțele de judecată, alte plângeri trebuie să fie abordate de o autoritate administrativă responsabilă de alegeri la un nivel mai înalt. Hotărârile CEC pot fi atacate la Curtea de Apel Chișinău, ale cărei decizii sunt contestate în ultimă instanță la Curtea Supremă.

⁴⁸ Posturile TV includ după cum urmează: *Moldova 1* (public) și postul comercial *Jurnal TV*, *NTV Moldova*, *Prime TV*, *Pro TV*, *Publika TV* și *TV 7*. Instituțiile media online care au fost monitorizate sunt după cum urmează: <https://point.md/ru/>, <http://unimedia.info/> și <http://www.zdg.md/>. Ziarele monitorizate au fost: *Komsomolskaza Pravda* și *Timpul*.

⁴⁹ În conformitate cu prevederile Codului Electoral, concurenții nu sunt eligibili să depună plângeri anterior înregistrării.

Reclamațiile și contestațiile au fost în general gestionate de către CEC și instanțele de judecată, în mod deschis și transparent, și în termenele legale. Cu toate acestea, diferiți interlocutori ai MOA OSCE / ODIHR au exprimat o lipsă de încredere în administrarea alegerilor, precum și în sistemul judiciar responsabil de abordarea imparțială a plângerilor. CEC a primit 34 de reclamații, în mod specific în legătură cu încălcarea regulamentelor aferente campaniei electorale și finanțarea campaniei. CEC a respins majoritatea plângerilor, considerate a fi nefondate, sau au înaintat plângerile la poliție sau în instanțele de judecată.⁵⁰ Interpretarea inconsecventă a legii în timpul abordării plângerilor și contestațiilor cu privire la radierea celor doi candidați a fost percepută ca una motivată din punct de vedere politic și ridică îngrijorarea privind lipsa de recurs efectiv, contrar aliniatului 5.10 al Documentului OSCE de la Copenhaga din 1990 și standardele Consiliului Europei.

Curtea de Apel Chișinău a primit în jur de 30 recursuri împotriva deciziilor CEC, inclusiv cu privire la două refuzuri de a înregistra candidații, lipsa de transparență în procesul de înregistrare a candidaților și eșecul de a furniza informații publice. Majoritatea plângerilor au fost respinse pe motiv de plângeri nefondate.⁵¹ Curtea Supremă a confirmat majoritatea deciziilor atacate în instanță.

Participarea Minorităților Naționale

Conform rezultatelor recensământului din anul 2004, moldovenii și românii constituie 78 la sută din populație, ucrainenii - 8.4. procente, rușii – 5.9 la sută, găgăuzii - 4,4 la sută, bulgarii - 1.9 la sută, și celelalte minorități mai puțin de 1 procent.⁵² Materialele de educație electorală precum și materialele pentru desfășurarea campaniilor majorității candidaților au fost disponibile atât în limba de stat, cât și în limba rusă. Deși au fost permise, alte limbi vorbite de minorități au fost practic absente în cadrul activităților de educație electorală și de campanie electorală. Aproximativ 24 la sută din toate buletinele de vot au fost tipărite în limba rusă și distribuite BESV în funcție de solicitările lor. Nici unul dintre interlocutorii OSCE/ BIDD0 nu a exprimat îngrijorarea cu privire la participarea minorităților naționale. Probleme de limbă sau de identitate nu au ocupat un loc important în campania electorală.

Cetățenii și Observatorii Internaționali

Codul Electoral prevede observarea alegerilor de către cetățeni și organizații internaționale, precum și reprezentanții candidaților. Observatorii acreditați au dreptul să facă observări cu referire la toate etapele alegerilor și nu au fost exprimate îngrijorări cu privire la capacitatea lor de a funcționa în mod liber. CEC a acreditat mai mult de 3 700 de observatori naționali și observatori internaționali. Una dintre cele mai active organizații ale societății civile, Promo-LEX, a desfășurat observări pe termen lung, și a publicat rapoartele sale preliminare.

Ziua alegerilor

Procedurile cu referire la ziua alegerilor au fost realizate într-o manieră bine organizată și calmă. În aproape majoritatea observărilor la secțiile de votare și CEdC observatorii candidaților, precum și cei ai cetățenilor au fost prezenți și abili de a face observări asupra tuturor etapelor de votare, calculare și

⁵⁰ În conformitate cu prevederile Codului Electoral, o plângere trebuie să fie înaintată autorității competente în cazul în care organul electoral determină o lipsă de competență pentru examinarea acesteia. În cinci cazuri, cea mai mare parte din ele a fost legată de încălcările aferente campaniei electorale, CEC a adresat plângerile la poliție, fără să ia vre-o decizie.

⁵¹ În alte cazuri instanța de stat a decis în favoarea unui alegător, enunțând faptul că CEC nu a furnizat informații publice.

⁵² [Datele Recensământului populației din a. 2004](#) nu au inclus datele din Transnistria. Rezultatele recensământului din a. 2014 nu au fost încă publicate.

totalizare fără restricții. Nici o votare nu a fost organizată pe teritoriul controlat de autoritățile, *de facto*, a Transnistriei.

Deschiderea secțiilor de votare a fost evaluată pozitiv în 95 procente a observatorilor, fiind urmate procedurile de bază. Observatorii internaționali au raportat cu referire la unele cazuri de iregularități procedurale minore, cum ar fi neincluderea numerotării ștampilei de la urna de vot și absența tuturor semnăturilor membrilor BESV de pe formularul de control la deschiderea secției de votare. Votarea a fost evaluată pozitiv de către 99 la sută de observatori cu personal în cadrul secțiilor de votare ce posedau o bună cunoaștere a procedurilor. SAISE a funcționat efectiv în aproape toate secțiile de votare observate, cu toate că au fost 12 cazuri unde au existat probleme aferente conectării la internet sau probleme ale software-ului. Nu a fost asigurat un acces independent pentru persoanele cu dizabilități în 65 procente de cazuri observate, în timp ce în 27 procente din secțiile de votare observate amenajarea nu era una adecvată pentru astfel de alegători. În procente din secțiile de votare observate urnele de vot nu au fost sigilate adecvat și în cazul a 2 procente din secțiile de votare amenajarea acestora nu garanta votarea secretă. La 8 procente din secțiile de votare observate unii alegători au refuzat să voteze datorită faptului că nu au fost incluși în listele electoratului și în cazul a 10 procente alegătorilor nu li s-a permis să voteze din motivul lipsei Buletinului de identitate valabil. Acest lucru indică necesitatea de a consolida în continuare procedurile de înregistrare a electoratului. În 4 procente din secțiile de votare observate au fost raportate cazuri de aglomerație a stațiilor de votare.

Evaluarea cu referire la calcularea voturilor a fost mai puțin pozitivă și 8 procente din calculele observate au fost evaluate negativ, în principal acestea se datorau iregularităților procedurale. Aceasta a inclus membrii BESV care nu au calculat buletinele de vot neutilizate și semnăturile din listele alegătorilor în 7 procente din cazurile observate. BESV s-au confruntat cu dificultăți în reconcilierea rezultatelor votării în 21 procente din cazurile observate, și schimbări în datele introduse în listele de votare și rezultatul proceselor verbale în 6 procente din calculările observate. Rezultatele proceselor verbale au fost semnate din timp de către membrii BESV în 22 procente din cazurile observate. În 3 procente din stațiile de votare observate persoane neautorizate au participat la calcularea voturilor. Este pozitiv faptul, că reprezentanții candidaților și observatorii au primit o copie a proceselor verbale cu rezultate, totuși aceste procese verbale nu au fost afișate pentru scrutinul public în mai mult de jumătate de calculări observate. Adicional, BESV au raportat direct rezultatele preliminare la CEC în mod electronic, ceea ce a prezentat un strat important de transparență.

Procesul de totalizare a fost unul prompt și transparent. Totuși, acesta a fost evaluat negativ în 6 din 35 CEDC observate, în mare măsură datorită facilităților neadecvate pentru primirea materialelor și totalizarea rezultatelor. În unul din patru CEDC observate procedurile nu au fost bine organizate. În rezultat au fost observate și raportate tensiuni în 7 cazuri care în anumite momente au avut impact asupra transparenței generale a procesului.

CEC a prezentat în mod regulat informația cu privire la numărul alegătorilor prezenți la votare, divizat în funcție de vârstă și gen, precum și numărul de participanți la votare din străinătate. Prezența preliminară a alegătorilor a fost raportată în 49 procente, această cifră trecând pragul de validare al alegerilor. CEC a început afișarea rezultatelor preliminare, după cum a fost raportat de BESV aproximativ la mijlocul nopții, astfel contribuind la transparența procesului.

INFORMAȚII PRIVIND MISIUNEA ȘI MULȚUMIRI

Chișinău, 31 octombrie 2016 - Această Declarație privind constatările și concluziile preliminare este rezultatul unui efort comun care implică Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE / BIDDO), Adunarea Parlamentară a OSCE (AP OSCE), Adunarea Parlamentară a

Consiliului Europei (APCE), și Parlamentul European (PE). Evaluarea a fost făcută pentru a determina dacă alegerile au respectat angajamentele OSCE și alte obligații și standarde internaționale pentru alegeri democratice precum și legislația națională.

Arta Dade a fost numită de către Președintele în exercițiu al OSCE, în calitate de Coordonator Special al OSCE și Liderul misiunii de observatori pe termen scurt. Geir Joergen Bekkevold a condus delegația AP OSCE. Elisabeth Schneider - Schneiter a condus delegația APCE. Igor Soltes a condus delegația PE. Douglas Wake este șeful MOA din cadrul OSCE / BIDDO desfășurată începând cu 3 octombrie.

Fiecare dintre instituțiile implicate în această Misiune de observare internațională a alegerilor a susținut Declarația din anul 2005 privind principiile pentru observarea internațională a alegerilor. Această Declarație privind constatările și concluziile preliminare este furnizată înainte de finalizarea procesului electoral. Evaluarea finală a alegerilor va depinde, în parte, de desfășurarea etapelor rămase ale procesului electoral, inclusiv calcularea, totalizarea și anunțarea rezultatelor, precum și abordarea eventualelor reclamații sau contestații după ziua alegerilor. OSCE / BIDDO va publica un raport final comprehensiv, ce va include recomandări pentru eventuale îmbunătățiri, aproximativ opt săptămâni după încheierea procesului electoral. AP OSCE va prezenta raportul său în cadrul reuniunii Comitetului permanent de la Viena în februarie 2017. APCE va prezenta raportul său în cadrul reuniunii de la Comisia permanentă pe 25 noiembrie. PE va prezenta raportul său la reuniunea Comitetului pentru Relații externe din Noiembrie.

MOA OSCE / BIDDO include 11 experți în capitală și 20 de observatori pe termen lung care își desfășoară activitatea în întreaga țară. În ziua alegerilor au fost trimiși 273 observatori din 41 țări, inclusiv 204 observatori pe termen lung și scurt ai OSCE / BIDDO, precum și o delegație de 34 de membri din AP OSCE, delegația de 24 de membri din partea APCE, și delegația din 11 membri din partea PE. A fost observată deschiderea a 109 secții de votare și votarea a fost observată în 1,119 secții de votare din țară. Numărarea a fost observată în 97 secții de votare, iar totalizarea în toate 35 CE dC.

Observatorii doresc să mulțumească pentru invitația de a observa alegerile și Comisia Electorală Centrală și Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene pentru asistență. Observatorii doresc să exprime, de asemenea mulțumiri altor instituții de stat, partidelor politice, organizațiilor societății civile, precum și reprezentanților comunității internaționale pentru cooperarea lor.

Pentru informații suplimentare, vă rugăm să contactați:

- Douglas Wake, Șeful Misiunii OSCE / BIDDO la Chișinău (+373 69721682);
- Thomas Rymer, OSCE / BIDDO, Purtătorul de Cuvânt (+373 604 05 540 sau +48 609522266), sau Alexey Gromov, Consilier electoral în cadrul OSCE / BIDDO, la Varșovia (+48 663 910 311);
- Nat Parry, AP OSCE, +4560108177 sau Loie Poulain, AP OSCE +4560108963;
- Chemavon Chahbazian APCE +373 68716310
- Tim Bodin PE +373 62004315 sau +32470884158

Adresa MOA OSCE/BIDDO:

Str. 31 august 1989 nr.127 Chișinău MD 2012

Tel: +373 22 208 109; Fax: +373 22 208 112 Email: office@odihr.md

*Versiunea în limba engleză a acestui raport este singurul document oficial.
Traduceri neoficiale sunt disponibile în limbile de stat și rusă.*